

Sieć obszarów Natura 2000 to system ochrony i zachowania typów rzadkich siedlisk przyrodniczych oraz gatunków flory i fauny, które uważa się za cenne i zagrożone w skali Europy. Istotnym celem funkcjonowania tych obszarów jest ochrona różnorodności biologicznej UE.

Prace nad powołaniem obszarów Natura 2000 w Polsce rozpoczęły się w 2003 roku, kiedy nasz kraj podpisując Traktat Ateński zobowiązał się do ich wyznaczenia na swoim terytorium. W 2004 r. do ustawy o ochronie przyrody zostały wprowadzone przepisy regulujące tryb powołania tych obszarów.

Do końca 2008 roku rząd Polski wyznaczył w drodze rozporządzenia 141 obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz wystąpił do Komisji Europejskiej 364 propozycje specjalnych obszarów ochrony siedlisk. W 2009 r. minister środowiska przesłał do Komisji Europejskiej listę 454 nowych obszarów i 77 powiększeń obszarów już istniejących. W marcu 2010 r. nastąpiła weryfikacja obszarów ochrony siedlisk w Polsce.

Sieć obszarów Natura 2000 oparta jest na dwóch dyrektywach: Dyrektywie Ptasiej – OSO (Dyrek-

Machina ruszyła

System ten z jednej strony skutecznie chroni polską przyrodę, zachowując najcenniejsze i zagrożone wyginieciem gatunki dla przyszłych pokoleń, a z drugiej – zapewnia szerokie możliwości zrównoważonego rozwoju gospodarczego lokalnych społeczności oraz korzyści dla mieszkańców, żyjących na obszarach włączonych do sieci.

Kolejnym etapem gwarantującym funkcjonowanie obszarów Natura 2000 jest „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski”. Beneficjentem jest Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie (GDOŚ), współbeneficjenci – to 16 Regionalnych Dyrekcji Ochrony Środowiska (RDOŚ) oraz 7 parków narodowych. Realizacja projektu rozpoczęła się w 2009 r., a zakończyła się w 2013 r. Podstawą prawną do wykonania powyższych dokumentów jest rozporządzenie ministra środowiska z dn. 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzenia Projektu planu zadań ochronnych (PZO) dla Obszarów Natura 2000.

Spotkanie Grupy Lokalnej Współpracy w Ostoi Suwalskiej – teren Suwalskiego Parku Krajobrazowego. Pierwsza od prawej stoi Teresa Świerubska – dyrektor Suwalskiego Parku Krajobrazowego. Park ten został utworzony w 1976 roku, jako pierwszy w Polsce obszar chroniony tego typu. W tym parku Andrzej Wajda nakręcił wiele scen do „Pana Tadeusza”. Drugi z prawej – Sławomir Kiszczurno z GDOŚ, kierownik projektu „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski”. Pierwszy z lewej – dr Rafał Paluch, kierownik Europejskiego Centrum Lasów Naturalnych w Białowieży (IBL).

wprowadzenia właściwych działań ochronnych na obszarach Natura 2000.

Zgodnie z harmonogramem, już w 2010 r. opracowano pierwsze projekty planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na terenie działania RDOŚ w Poznaniu (Biedrusko, Dąbrowy Krotoszyńskie i Rogalińska Dolina Warty), a pod koniec grudnia ubiegłego roku RDOŚ w Białymstoku przygotowała pierwszy w Polsce plan zadań ochronnych dla „Muraw w Haćkach”.

Dużym przedsięwzięciem w tym zakresie w skali kraju jest opracowanie w 2011 r. w województwie podlaskim planów zadań ochronnych dla 5 obszarów Natura 2000, spośród 15 zaplanowanych do realizacji na lata 2010-2013. Są to:

- OSO Dolina Górnej Narwi,
- OSO Ostoja w Dolinie Górnej Narwi,
- SOO Schrony Brzeskiego Rejonu Umcionego,
- SOO Ostoja Suwalska,
- SOO Jeleniewo.

W ramach procedury przetargowej RDOŚ w Białymstoku wyłoniła ich wykonawcę. Przetarg wygrał Instytut Badawczy Leśnictwa przy współpracy z Biurem Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej w Warszawie. Koordynatorem

realizacji projektu jest dr **Małgorzata Falencka-Jabłońska** z Zakładu Ekologii Lasu IBL. Czas realizacji tego przedsięwzięcia można określić mianem na *cito*, gdyż realnie PZO należy opracować do 30 września 2011 r., kiedy to poddane zostaną konsultacjom i wnoszeniu uwag przez społeczeństwo.

Na podstawie art. 39 Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach ich oddziaływania na środowisko, jednoznacznie wynika, że konsultacje społeczne są integralnym elementem wszystkich etapów tworzenia planów zadań ochronnych.

Istotnymi zapisami wytycznych do sporządzania PZO są oczekiwane skutki tych przedsięwzięć. Szczególnie zwraca się uwagę na to, że:

- ustalony system monitoringu jest sygnałem ostrzegawczym w przypadku, gdy z przedmiota-

Drewniany 130-letni kościół w Jeleniewie. To właśnie tu zadomowiła się największa w Polsce kolonia lęgowa nocka tydkowatośego, najbardziej zagrożonego gatunku nietoperza w Europie. Kościół wymaga pilnego remontu i powinien on być wykonany w takim terminie, aby nie zaszkodził kolonii ncocków.

tywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków) oraz Dyrektywie Habitatowej – SOO (Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory).

Głównym celem projektu jest rozwój systemu zarządzania siecią ekologiczną Natura 2000 w Polsce poprzez opracowanie 406 planów zadań ochronnych. Stworzone w wyniku realizacji projektu PZO wraz z dokumentacją, będą podstawą do

NATURA 2000

mi ochrony dzieje się coś złego i umożliwiła ocenę skuteczności podejmowanych działań;

■ w razie potrzeby ma zastosowanie art. 37 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody: *Jeżeli działania na obszarze Natura 2000 zostały podjęte niezgodnie z ustaleniami planu zadań ochronnych, regionalny dyrektor ochrony środowiska nakazuje ich natychmiastowe wstrzymanie i podjęcie w wyznaczonym terminie niezbędnych czynności w celu przywrócenia poprzedniego stanu danego obszaru, jego części lub chronionych na nim gatunków;*

■ wdrażanie programu rolno-środowiskowego musi być zgodne z PZO.

Sporządzenie projektu PZO składa się z 3 etapów, w których zapewniony jest udział społeczności lokalnych. Aktualnie we wszystkich ww. obszarach były przeprowadzone spotkania dyskusyjne, na których przedstawiony został przedmiot ochrony oraz zakres planowanych prac. Jednocześnie utworzono w każdym z tych obszarów Natura 2000 Zespoły Lokalnej Współpracy, do których zgłosili się wszyscy zainteresowani: przedstawiciele organów samorządów (gmin i powiatów), RDOŚ, jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych (leśnictw, nadleśnictw i rdLP), parków krajobrazowych, ośrodków doradztwa rolniczego, Agencji Nieruchomości Rolnej, ośrodków kultury, zarządów gospodarki wodnej, izb rolniczych, stowarzyszeń, lokalni inwestorzy, rolnicy i przyrodnicy.

Według koordynatora realizacji projektu planu zadań ochronnych dr Małgorzaty Falenckiej-Jabłońskiej, nasuwają się następujące wnioski:

Koordynator realizacji projektów planów zadań ochronnych dla 5 obszarów Natura 2000 na terenie województwa podlaskiego – dr Małgorzata Falencka-Jabłońska.

- Spotkania te cieszyły się dużą popularnością i aktywnym udziałem lokalnych społeczności. Składały się one z części merytorycznej i dyskusji ogólnej, po których wszyscy zainteresowani mogli uczestniczyć w sesji terenowej, prezentującej specyfikę danego obszaru.

W trakcie ich trwania padało wiele uwag praktycznych, a także wątpliwości związanych z funkcjonowaniem obszarów Natura 2000. W toku dyskusji indywidualni właściciele lasów i rolnicy wyrażali swoje obawy, czy obszary naturowe nie stanowią zagrożenia dla prowadzonej przez nich gospodarki. Wyrażali również pogląd, że w momencie jeśli okaże się, iż na terenie ich gruntu stwierdzone zostaną gatunki czy też siedliska szczególnie cenne, nie będzie to stanowiło bariery ograniczającej ich egzystencję.

Wiele miejsca w wystąpieniach poświęcono plusom i minusom programów rolno-środowiskowych i paradoksom, które w tym zakresie występują. Na przykład jeden z rolników uczestniczący w takim programie otrzymał z tej racji pewną sumę pieniędzy, ale kiedy w następnym roku plony jego zostały zniszczone przez stado dzików, z tytułu szkód od zwierzyny otrzymał śmieszoną kwotę odszkodowania w wysokości... 120 zł!

Bardzo istotnym elementem tych spotkań był fakt, że właśnie rolnicy indywidualni podkreślali możliwość wyrażenia własnych poglądów i wątpliwości oraz pełnej aprobaty, że realizatorzy projektu są otwarci na propozycje ich rozwiązań. Co więcej, podkreślano, że plan zadań ochronnych może mieć również pozytyw-

Schrony Brzeskiego Rejonu Umocnionego. Przedmiotem ochrony są tutaj mopki (*Barbastella barbastellus*) zimujące w schronach bojowych z okresu II wojny światowej, należących do tzw. Linii Mołotowa.

Schrony Brzeskiego Rejonu Umocnionego. Czy tak mają wyglądać obszary Natura 2000 w Polsce?

ny wpływ na status i rozwój gospodarki właściciela danego terenu. Przykładem tego może być zalecenie konieczności wypasu owiec dla utrzymania muraw kserotermicznych w Haćkach. Gospodarz otrzymał dotację na zakup stada owiec, których spaszanie gwarantowało zachowanie tych unikalnych zbiorowisk.

Z kolei w obszarach Natura 2000, dla których tworzone będą w ramach projektu plany zadań ochronnych, mają też inne dylematy. Na przykład w Jeleniewie przedmiotem ochrony jest największa w Polsce kolonia łęgowa nocka łydkowskiego (*Myotis dasycneme*), najbardziej zagrożonego gatunku nietoperza w Europie. Zdomowiała się ona w 130-letnim kościele, między odstającymi deskami, a kościół ten wymaga aktualnie pilnego remontu.

Zróżnicowanie klas siedlisk w omawianych 5 obszarach Natura 2000 jest ogromne, czego świadectwem może być np. Do-

lina Górnej Narwi, gdzie udział siedlisk stanowi: łąkowych i zaroślowych – 58%, siedlisk rolniczych – 20%, lasów iglastych – 14%, lasów liściastych – 4%, lasów mieszanych – 2%, a wód śródlądowych – 1%. Warto podkreślić, że łączna powierzchnia objęta planami zadań ochronnych 5 obszarów naturowych to ponad 50 tys. hektarów.

Aktualnie trwają intensywne prace terenowe, które będą podstawą planów zadań ochronnych oraz map tematycznych. Udział społeczeństwa i zaangażowanie przedstawicieli Zespołów Lokalnej Współpracy na każdym etapie ich tworzenia stanowi gwarancję ograniczenia źródeł konfliktów i służyć będą harmonii gospodarki z ochroną unikalnej przyrody.

Tekst: ARTUR SAWICKI
Instytut Badawczy Leśnictwa

Zdjęcia: arch. dom.
M. FALENCKIEJ-JABŁOŃSKIEJ